

УДК 658.511:338.512

JEL M 41

Гайдаєнко Ольга,
Кушнір Тетяна
Одеський національний економічний університет

АНАЛІЗ БЕЗБИТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ «ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО ХЛІБОЗАВОДУ №9»

У статті розглянуто сутність CVP-аналізу. Охарактеризовано особливості методології аналізу кількісного рівня дослідження фінансових результатів. Проаналізовано вплив структури витрат на отриманий прибуток. Надано практичні рекомендації щодо покращення ефективності діяльності підприємства.

Ключові слова: аналіз, CVP-аналіз, прибуток, точка безбитковості, постійні витрати.

This article discusses the essence of CVP-analysis. Features of the methodology of quantitative analysis research financial results. The influence of the cost structure for profits. Practical recommendations for improving the efficiency of the enterprise.

Keywords: analysis, CVP-analysis, profit, break-even point, fixed costs.

В статье рассмотрена сущность CVP-анализа. Охарактеризованы особенности методологии анализа количественного уровня исследования финансовых результатов. Проанализировано влияние структуры затрат на полученную прибыль. Представлено практические рекомендации по улучшению эффективности деятельности предприятия.

Ключевые слова: анализ, CVP-анализ, прибыль, точка безубыточности, постоянные расходы.

Основою для підприємницької діяльності являється формування та управління прибутком, який характеризує ефективність діяльності господарських суб'єктів.

Своєчасний аналіз та контроль витрат підприємства слід розглядати як фактор підвищення прибутковості й ефективності роботи підприємств, забезпечення їх стабільності в ринковому середовищі, розширення можливостей внутрівиробничої реструктуризації відповідно до змін кон'юнктури ринків збуту продукції. Тому необхідність дослідження витрат є актуальним питанням в сучасних умовах господарювання.

Метод, який дозволяє виявити залежність фінансових результатів діяльності від зміни витрат, цін, обсягів виробництва і збуту продукції, називається CVP-аналіз.

Даний метод аналізу був запропонований В.Е. Керімовим та О.А. Роженецьким. Сьогодні проблемами аналізу безбитковості

підприємства займається велика кількість економістів, зокрема Гайдаєнко О.М., Шевчук Н.С., Булдакова М.В., та інші.

Мета статті – дослідити вплив структури витрат на прибуток підприємства.

CVP- це аналіз, який дозволяє знайти найбільш вигідне співвідношення між перемінними і постійними витратами, ціною та обсягом виробництва продукції.

Головна роль у виборі стратегії поведінки підприємства належить показнику маржинального доходу, котрий розраховується як різниця між виручкою підприємства від продажу продукції (робіт, послуг) і її собівартістю.

CVP-аналіз часто називають визначенням точки беззбитковості. "Точка беззбитковості" являє собою рівень продажу, при якому сукупний дохід дорівнює сумарним витратам. У цій точці підприємство вважається беззбитковим, тобто воно отримує нульовий прибуток [1, с.130].

Використовуючи дані про критичну точку продажу можна провести розрахунок запасу фінансової міцності. Він являє собою, ту суму виручки яку може недоотримати підприємство, але не потрапити в зону збитків. Даний показник - це межа безпеки для підприємства, або поріг рентабельності.

Розрахунок запасу фінансової стійкості (ЗФС) проводиться зазвичай у відсотках (формула 1) [2]:

$$\text{ЗФС}\% = \frac{\text{ЧД} - \text{Qкр}}{\text{ЧД}} \times 100\% \quad (1)$$

де ЗФС - запас фінансової стійкості;

ЧД – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

Qкр – виручка, при якій підприємство вважається беззбитковим.

Головними чинниками ефективного процесу виробництва є своєчасний аналіз та контроль витрат підприємства. Витрати виробництва класифікуються на змінні і постійні. З метою посилення відповідальності, контролю за витратами доцільно планувати, враховувати і контролювати їх (витрати) в розрізі виробів за центрами відповідальності на рівні змінних витрат, а постійні витрати - на рівні структурних одиниць і підприємства в цілому [1, с.134].

Тому, окрім показників беззбитковості і запасу фінансової міцності, ключовим є також такий показник, як операційний (виробничий) леверидж (важіль). Суть його в тому, що прибуток від основної діяльності залежить від рівня постійних витрат у собівартості продукції. Операційний (виробничий, господарський) леверидж (важіль) – це фінансовий механізм управління прибутком підприємства через зміну співвідношення постійних і змінних

операційних витрат. Дія цього механізму виявляється в тому, що внаслідок наявності в складі операційних витрат постійної їх складової будь-яка зміна обсягу реалізації продукції породжує непропорційну більшу зміну суми операційного прибутку підприємства не залежно від його розміру, галузевих особливостей операційної діяльності та інших факторів. Рівень такої чутливості операційного прибутку до зміни обсягу реалізації продукції визначається співвідношенням постійних і змінних операційних витрат, яке характеризується коефіцієнтом операційного левериджу (формула 2)

$$\text{кол} = \text{Впост} / \text{Во}, \text{ де} \quad (2)$$

кол – коефіцієнт операційного левериджу;

Впост – сума постійних витрат;

Во – загальна сума операційних витрат.

Чим більше значення коефіцієнта операційного левериджу (більша частка постійних витрат у загальній сумі витрат) підприємства, тим більшою мірою змінюється сума операційного прибутку відносно зміни обсягу реалізації продукції [3, с.415]. Ціль підприємства – знизити долю постійних витрат.

Прибуток від основної діяльності залежить від рівня постійних витрат у собівартості продукції. Розглянемо рівень постійних витрат та його вплив на прибуток підприємства, якщо відомо, що прибуток розраховується за такою формулою (3):

$$\text{П} = \text{Ду} \times \text{В} - \text{Впост}, \quad (3)$$

де П - прибуток від реалізації;

Ду - питома вага маржинального доходу щодо виручки від реалізації;

В - виручка від продажу;

Впост – сума постійних витрат.

З формули видно, що прибуток буде тим вище, чим нижче буде сума постійних витрат. Тобто, підвищити прибуток можна за умови зниження питомої ваги постійних витрат у загальній сумі маржинального доходу. Цього можна досягти двома шляхами:

1. Знизити абсолютну суму постійних витрат.

2. Збільшити обсяг продажу і, по можливості, частку маржинального доходу у виручці за рахунок збільшення виробничих потужностей і покращення структури виробництва і реалізації продукції.

Постійні витрати можуть корегуватися в бік зниження за рахунок тієї частини, яка класифікується як витрати, які представлено на розгляд керівництва (їх сума може бути знижена в процесі фактичного їх

використання). За умови зростання обсягу реалізації за рахунок розширення виробничих потужностей підприємство зазвичай в планових розрахунках збільшує суму постійних витрат, але темпи росту останніх повинні бути меншими в порівнянні із передбачуваним ростом обсягу продажу, тому що не буде відбуватися зростання прибутку [4, с.235].

Розглянемо аналіз беззбитковості на прикладі «Дніпропетровського хлібозаводу №9» (таблиця 1). Варто відмітити, що особливістю діяльності хлібопекарської галузі є постійне державне регулювання ціноутворення. Так, в середньому по Україні регулюється до 70% продукції, що виробляється хлібозаводами. При цьому в умовах жорсткого тривалого регулювання цін на хліб практично кожне друге підприємство працює зі збитками [5, с.237].

Таблиця 1

Аналіз кількісного рівня дослідження фінансових результатів

Показники	Сума, тис. грн.		Відхилення	
	2013 рік	2014 рік	Абсолютне (+,-)	Відносне, %
А	1	2	3	4
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	87677	88398	+721	+0,82
2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	62948	67290	+4342	+6,9
3. Валовий прибуток (маржинальний дохід) (п.1 – п. 2)	24729	21108	-3621	-14,64
4. Частка маржинального доходу виручки від реалізації, % (п. 3: п. 1 * 100)	28,20	23,88	-4,32	-15,32
5. Постійні та умовно-постійні витрати (рах.92 и рах.93)	22265	21516	-749	-3,36
6. “Критична точка” обсягу продаж (п.5:п.4)	78940,86	90106,66	+11165.8	+14,14
7. Запас фінансової стійкості (п.1 – п.6)	8736,14	-1708,66	-10444.8	–
8. Запас фінансової стійкості, % до обсягу продаж (п. 7: п. 1)	9,96	-1,93	-11.9	–
9. Прибуток (збиток) від реалізації (п.1-п.2-п.5)	2464	-408	-2872	–

Продовження табл. 1

10. Прибуток від реалізації, у % до ЗФС (п. 9: п. 7)	28,20	-23,88	-52,08	–
11. Коефіцієнт операційного левериджу, %	26,13	24,23	-1,9	-7,27

Аналіз дослідження величини кількісного рівня фінансових результатів на ПАТ «Дніпропетровський хлібозавод №9» показав, що у 2014 році порівняно з 2013 на підприємстві збільшився обсяг реалізації, що супроводжувалося зростанням величини змінних витрат (собівартості). Позитивним моментом є те, що рівень постійних витрат зменшився на 749 тисяч гривень, тобто на 3,4%, при цьому в загальній сумі витрат частка постійних зменшилася на 7,27 відсоткових пунктів.

Зростання собівартості реалізованої продукції випереджало зростання обсягу продажу, у зв'язку з цим у звітному році зменшилась питома вага маржинального доходу у виручці від реалізації на 4,3 % або на 15,3 п.п., що супроводжувалося зменшенням маржинального доходу в абсолютному вираженні на 3,6 мільйонів гривень.

Через те, що зменшення маржинального доходу випереджало зменшення постійних витрат, у звітному році підвищилась критична точка обсягу продаж на 11 мільйонів гривень. Так, якщо у минулому році для покриття усіх витрат необхідно було реалізувати майже 79 мільйонів гривень, то у звітному році реалізація 90 мільйонів гривень продукції покрила би усі витрати підприємства.

При цьому запас фінансової стійкості зменшився. У минулому році він складав 8,7 мільйонів гривень, тобто 10% до обсягу продажу. У зв'язку з тим, що підприємство у звітному році не досягло критичної точки продаж, а отже не змогло покрити своїх витрат, не було запасу фінансової стійкості.

Зниження запасу фінансової стійкості є підтвердженням зниження ефективності діяльності підприємства, що відображається на зниженні питомої ваги прибутку від реалізації. У минулому році цей показник склав 28,2%. Дефіцит запасу фінансової стійкості по відношенню до збитку від реалізації у звітному році становив 24%.

У 2013 році коефіцієнт операційного левериджу склав 26%, а у 2014 – зменшився на 2% і склав 24%. Так як ціль кожного підприємства знизити даний коефіцієнт – підприємство ефективно управляє постійними витратами.

Розглянемо динаміку зміни «критичної точки» обсягу продаж за 5 років (рис. 1).

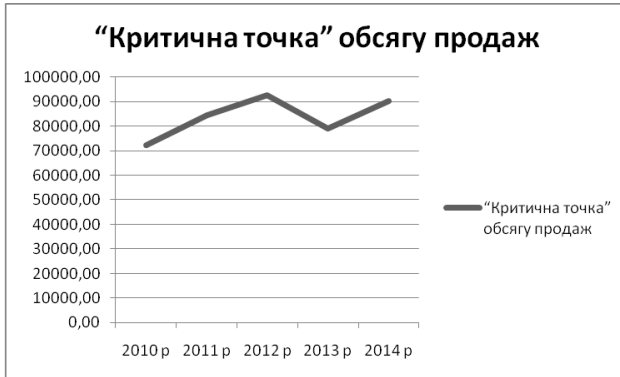

Рис. 1. «Критична точка» обсягу продажу

«Критична точка» обсягу продаж з кожним роком підвищувалась, і в 2014 році в 1,25 раз перевищувала рівень 2010 року. Проте у 2013 році спостерігається різкий скачок у бік зменшення значення даного показника, що було досягнуто за рахунок зниження собівартості продукції.

Таким чином, у 2014 порівняно з 2013 зростання критичного обсягу продажу на 14,14% призвело до отримання збитку в 2014 році в сумі 408 тис.грн.

Зростання витрат на сировину, матеріали та енергоресурси, брак оборотних коштів не дає змоги оновлювати матеріальну базу підприємств сучасним устаткуванням та впроваджувати сучасні технології.

Для підвищення ефективності діяльності підприємства необхідно:

1) управляти постійними витратами – оптимізувати величину адміністративних витрат та витрат на збут без втрат для виробництва, знижувати їх долю в маржинальному доході;

2) збільшувати виручку від реалізації продукції за рахунок збільшення обсягу реалізації. Це можливо за рахунок збільшення обсягу виробництва продукції (за рахунок ефективного використання усіх ресурсів);

3) оптимізувати змінні витрати в частині собівартості за рахунок зниження матеріаломісткості та оплатомісткості продукції, яка випускається, слідкувати, щоб темп зростання продуктивності праці перевищував темп зростання заробітної плати.

Крім того, нещодавно було внесено зміни до Митного кодексу щодо відміни або часткового зниження ввізних ставок на хлібопекарське обладнання, що дозволить підприємствам галузі оновити свої технологічні ресурси [5, с.238].

Таким чином, приймаючи рішення про розширення виробництва, роблять відповідні розрахунки постійних витрат, а оптимальним визнається той план, де частка постійних витрат буде найменшою. Адже чим вище рівень постійних витрат, тим вище виробничий ризик. Виробничий леверидж - це потенційна можливість впливати на прибуток підприємства шляхом зміни структури собівартості й обсягу виробництва продукції.

Підприємства, які мають більш високий рівень виробничого левериджу, є більш ризикованими з точки зору виробничого ризику - ризику недоотримання прибутку і неможливості покриття витрат виробничого характеру.

Література:

1. Гайдаєнко О. М., Шевчук Н. С. Управлінський аналіз: Навчальний посібник. – Одеса: ОНЕУ, ротапінт, 2015. - 137 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/3752>.

2. Булдакова М.В. Методика аналізу безубыточности и чувствительности на примере ООО «Диана К» // Экономика и менеджмент инновационных технологий. 2013. № 6 [Электронный ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://ekonomika.snauka.ru/2013/06/2457>.

3. Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. Економічний аналіз: Підручник / За ред. Проф. А.Г. Загороднього. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. - 487 с.

4. Організація та методика економічного аналізу: Навчальний посібник для бакалаврів всіх напрямів підготовки. – Одеса, ОДЕУ. – 2010 – 348 с.

5. Макух Т. О. Особливості державного регулювання фінансового забезпечення підприємств хлібопекарної галузі//Макух.Т.О.//Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України, № 1, 2012. – С. 235-241.

Автори:

Гайдаєнко Ольга Миколаївна, к.е.н., доцент Одеського національного економічного університету, м. Одеса, Україна.

Кушнір Тетяна Володимирівна, студентка обліково-економічного факультету Одеського національного економічного університету, м. Одеса, Україна.

Сфера наукових інтересів: управління витратами, аналіз власного капіталу підприємства, стратегічний аналіз.

Зв'язок з автором: kushnir.tv@mail.ru